

Hvordan taler man om flersprogethed i skolen? Et blik på to skolers praksis

---

*Birgit Orluf, lektor ved Professionshøjskolen UCL
og Maria Neumann Larsen, lektor ved Professionshøjskolen UCC*

'Det er pinligt!'

"Hvem vil fremlægge det, de har interviewet deres forældre om?" Læreren kigger undersøgende ud i 7. klasse, men får intet svar. Alle eleverne har forskellige forklaringer på, hvorfor de ikke har lyst til at fremlægge lydoptagelserne af deres forældreinterview. Forklaringerne handler om, 'at de ikke havde batteri på mobilen til at optage interviewet med', 'min mor havde ikke lyst til at blive optaget på bånd', og 'jeg har glemt det derhjemme'. Omsider brydes elevernes tilbageholdenhed, og en af drengene indvilliger i at spille lydoptagelsen af sin mors beretning om sin skolegang for klassen. "Årh, din mor, hun er også bare ret god til dansk," lyder det fra nogle af kammeraterne. Den opgave, der i første omgang var tænkt som en mulighed for at involvere forældrene i elevernes læreprocesser i skolen, møder her modstand blandt eleverne, fordi de åbenlyst demonstrerer det pinlige i, at kammeraterne skal høre, hvordan deres forældre taler dansk. Årsagen til elevernes modstand mod fremlæggelsen kan også skyldes andre faktorer som fx, at man i teenagealderen generelt opfatter sine forældre som pinlige, eller at det ofte opleves grænseoverskridende at høre sin egen stemme på bånd. Men bemærkningen: "Årh, din mor, hun er også bare ret god til dansk," tolkede både lærerne og UC-konsulenterne som en særlig opmærksomhed på og usikkerhed over, at forældre med andre modersmål end dansk kan tale et dansk, der har individuelle variationer i forhold til dansk standardsprog, hvad angår udtale, valg af ord samt syntaks. Det at have en flersproget baggrund er ellers et vilkår for de allerfleste elever i denne klasse, hvor 18 ud af 19 elever har en minoritetssproglig baggrund. Flere har en vietnamesisk baggrund, men der er også elever med tyrkisk, arabisk, somalisk og grønlandsk baggrund.

Elevernes modstand blev oplevet som særligt udfordrende, fordi undervisningen var et led i projektet Forældre som ressource, der har fokus på at undersøge, hvordan undervisningen i

FORÆLDRE SOM RESSOURCE

skolen i højere grad kan inddrage forældrene i elevernes læreprocesser. Hvad kan elevernes tilbageholdenhed fortælle om skolens sprogpraksisser? Hvordan kan man fra skolens side skabe nye diskurser for sprog, der ikke virker ekskluderende, men som kan fremme samarbejdet mellem skolens undervisning og hjemmet med henblik på at styrke elevernes faglige læreprocesser? Og hvilke udfordringer møder lærerne i denne sammenhæng? Det er nogle af de områder, som søges belyst og diskuteret i denne artikel. Eksemplerne er hentet fra begge de skoler, der har deltaget i projektet.

Skolernes sprogpraksisser

Andelen af flersprogede elever varierer på de to skoler og udgør mellem en tredjedel og halvdelen af eleverne. Den sproglige og kulturelle mangfoldighed forvaltes på forskellige måder på de to skoler - på den ene skole er mangfoldigheden hverken synlig i skolens institutionelle dokumenter, i skolens henvendelsesformer til forældre eller i de artefakter, der pryder skolens vægge på fællesarealer, mens det ser anderledes ud på den anden skole, hvor de mange sprog i højere grad er synlige. I den daglige praksis forsøger lærerne en gang imellem på forskellige måder at inddrage elevernes sproglige erfaringer, fx når læreren, der er i gang med at forklare eleverne i 7. klasse, hvordan de skal forberede sig til den næste fase i undervisningsforløbet om uddannelses- og erhvervsorientering, supplerer med bemærkningen: "Du må gerne bruge dit modersmål, hvis det bliver lettere for dig på den måde."

Nogle lærere beretter om elever, der har været flove over at skulle tale andre sprog end dansk i klassen, men de fortæller også, at flovheden hurtigt forvandler sig til forundring og fascination, når læreren giver plads til, at andre sprog bringes i spil i klassens undervisning. Der er dog en udpræget tendens til, at skolens praksis på forskellige niveauer tilskriver dansk som det eneste gyldige sprog i skolesammenhæng, og lærerne oplever, at eleverne kun betragter rigtigt skolearbejde som noget, der foregår på dansk. Dansk er naturligvis det fælles undervisningssprog, og på den måde er det helt naturligt, at dansk tillægges størst betydning, men det faktum behøver efter vores mening ikke helt at udelukke brugen af andre sprog, som i en læringsammenhæng kan være lige gyldige for eleverne.

Selvom der før deltagelsen i projektet ikke har været et fælles fokus på at inddrage de tosprogede elevers flersprogethed i undervisningen, har der som nævnt været tiltag fra enkelte

FORÆLDRE SOM RESSOURCE

lærere, der har eksperimenteret med forældreinddragelse på forskellige måder og med at inddrage elevernes sproglige repertoire som en ressource i forhold til læring. I en indskolingsklasse har der fx været arbejdet med en ordbog over matematiske fagudtryk, hvor forældrene skulle hjælpe deres børn. Tilbagemeldingerne var meget positive, idet forældre og børn udtrykte glæde, stolthed og taknemmelighed over arbejdsprocessen, men der var også enkelte forældre, der gav udtryk for skepsis for nytteværdien af inddragelsen af barnets modersmål, når dette ikke er dansk. Herudover har forældrene bidraget med erfaringer med skoleformer i andre lande, med religiøs praksis og med ekspertviden om fiskeri og dissekering af fisk. Der har således været tale om en individualiseret praksis i forhold til at inddrage forældrene som en ressource for elevernes læring og i forhold til at inddrage elevernes viden om og erfaringer med andre sprog end dansk i forbindelse med den faglige undervisning. Vi har ikke i vores indledende observationer af skolernes praksis oplevet, at den sproglige mangfoldighed har givet anledning til systematisk at bruge de mange sprog som en læringsressource eller at gøre sprogene til genstand for undervisning. Men undervejs i udviklingsarbejdet har vi oplevet en voksende interesse og nysgerrighed fra lærerside til at undersøge og eksperimentere mere systematisk med den sproglige mangfoldighed i klasserne.

Lærernes tilgang til minoritetseleverne

På begge projektskoler italesætter lærerne en positiv tilgang til minoritetseleverne, som det blandt andet ses i dette citat:

'Jeg har bare en klasse, hvor der er så mange dygtige børn, fra alle mulige steder i verden. Og jeg tænker virkelig ikke på dem som tosprogede. Jo, der er en, hvor jeg tænker "Gud, han læser som en drøm, men han fatter ikke en bjælde". Men der er rigtig mange af dem, hvor jeg ikke tænker på, hvorfra de kommer. Hvis der er nogen, der spørger, hvor mange etniske folk vi har i klassen, og jeg tænker: "Hans far kommer derfra og ...", men jeg tænker ikke sådan på det. Og det er jo positivt'.

Citatet er udtryk for en generel tendens på de to skoler, nemlig lærernes positive tilgang til skolens minoritetselever. De ser dem som børn, og ikke som fx børn med minoritetsbaggrund. Men udsagnet om, at lærerne 'ikke tænker på dem som tosprogede', røber også en særlig forståelse af to-/flersprogethed som læringsvilkår; det at være tosproget opfattes som noget

FORÆLDRE SOM RESSOURCE

negativt, som er hæmmende for elevernes læring, jf. 'han fatter ikke en bjælde'. Tosproget er noget, man helst ikke skal være.

Lærerne italesætter endvidere enkelte erfaringer med, hvordan elevernes skriftsprogspraksisser tilfører skriveundervisningen nye dimensioner:

'... men den eventyrogave, den er sjov at lave med dem. Den lavede jeg også med en tredje klasse og en fjerde klasse, hvor de skulle gengive en forkortet udgave, som de havde skrevet på en halv A4-side i flot urdu og arabisk skrift. Og så fortalte de os kort på dansk, og det var sjovt at udveksle. Det er sjovt, sådan noget.'

'Det er rigtig sjovt. Også når der kommer nogen hvor man forventer at de kommer med noget tyrkisk, men nej, det er svensk, fordi deres farbror bor i Malmö. Og jeg siger jo ikke at de skal tage en på tyrkisk.'

Her understreger lærerne igen deres anerkendende tilgang til elevernes flersprogethed, og de citerede lærere har da også arbejdet med interkulturel pædagogik gennem flere år. Lærerne har viden om og erfaringer med, at flersprogetheden ofte er mere kompleks end 'et sprog ude, et sprog hjemme', og at børnene kan have meget sammensatte sproglige repertoarer. Men forståelse af sprog som en læringsressource er på dette tidspunkt ikke en del af diskursen omkring de tosprogede elever. De mange sprog omtales som 'sjovt' og 'flot', men lærerne italesætter ikke, hvordan flersprogetheden kan bruges i forbindelse med elevernes læring.

Da lærerne blev introduceret til metoden med at inddrage mindre samtaleopgaver til hjemmet som et led i fagundervisningen via planlægningskemaet¹, var flere skeptiske. De mente ikke, at forældrene kunne hjælpe med opgaverne, eftersom de jo ikke alle talte dansk. Lærerne var endvidere generelt meget opmærksomme på ikke at give opgaver til hjemmet, som stillede eleverne ulige. Men da vi talte med dem om flersprogethed som læringsvilkår, og hvordan det faktisk ville støtte elevernes læring at aktivere deres sprogligt lagrede erfaringer på de sprog, de anvender til daglig, gik lærerne med på ideen. Skemaet understøttede planlægningen med at tænke det færdige sprog i hjemmet ind i forløb om så forskellige faglige emner som brøker, personkarakteristik og historiske fortællinger. Når elevernes hjemmearbejde skulle fremlægges

---

¹ Se undervisningsvejledningen på www.forældresomresource.dk

i klassen, oplevede lærerne for det første, at eleverne var meget engagerede i at fortælle om det, de bragte med sig hjemmefra, for det andet at flere elever end vanligt havde lavet hjemmearbejdet - hvilket er en generel oplevelse på begge projektskoler.

I 6.klasse var emnet Christian den 4., barndom og historisk fortælling. Opgaven til hjemmet var, at eleverne skulle bede mor eller far fortælle en historie fra deres barndom, og ud fra den historie skulle eleverne så skrive en historisk fortælling med de genretræk, der kendetegner denne teksttype. Tre elever læste deres historiske fortælling op i klassen med slet skjult stolthed over deres forældre, og læreren var oprigtigt overrasket over den høje grad af elevafleveringer, som ellers ikke var kutyme i denne klasse. En elev fortalte, at han havde 'været nødt til at forklare sin mor på somali, hvad en historisk fortælling er'. Ud fra et læringsperspektiv er dette en ualmindelig effektiv formidlingsøvelse, hvor eleven for det første får mulighed for at afklare sin egen forståelse af et fagligt begreb, og for det andet får mulighed for at bruge det sprog han taler til daglig med sine forældre til at tale om det faglige stof. På den måde får han brugt sit samlede sproglige repertoire i forbindelse med udviklingen af sit fagsprog.

Med denne type undervisning, der aktivt inddrager elevernes sproglige repertoire i fagundervisningen, viser lærerne både elever, forældre og sig selv, hvordan elevernes flersprogethed kan bruges som ressource for deres læring.

Paradigmeskift i skolens omtale af flersprogethed

I forbindelse med Forældre som ressource-projektet har vi set, hvordan skolernes og lærernes omtale af elevernes flersprogethed langsomt har ændret sig i takt med, at lærerne har fået erfaringer med, at eleverne godt kunne tale med forældrene om det faglige indhold, ligegyldigt hvilket sprog der tales i hjemmet. På den ene projektskole viste de indledende interviews, at de flersprogede forældre bekymrede sig meget om deres børns læring, i særdeleshed deres sproglige kompetencer på både modersmålet og andetsproget dansk. Forældrene var meget optagede af, om deres børn lærte nok, og de tillagde sprog en stor betydning i et læringsmæssigt perspektiv for børnene, men naturligvis også i forhold til deres egen deltagelse i skolens virksomhed. Interviewene med lærere og ledelse viste et fravær af italesættelse af

sprogs betydning for læring og forældresamarbejde, og de italesatte i høj grad flersprogethed som noget problematisk i forhold til elevernes læring, som de skal overkomme, så de kan blive gode nok til dansk for at kunne følge undervisningen.

I de interviews, vi lavede i slutningen af projektet, kan vi se en helt anden diskurs om flersprogethed, der nu italesættes som et aktiv og en ressource for børnenes læring. Erfaringer med konkret undervisning har vist lærerne, at det både virker motiverende for eleverne og er fagligt relevant for deres læring at inddrage også det flersprogede hjem i fagundervisningen. Dette har betydet, at der nu tales om sprog på en anden måde på lærerværelset - eksemplificeret i et udsagn fra det afsluttende interview i projektet (til kollega): 'Nu skal du jo huske, at det er lige meget, hvilket sprog de taler om det på, det understøtter deres læring under alle omstændigheder'. Udsagnet udtrykker en meget mere bevidst tilgang til at bruge elevernes sproglige ressourcer som en læringsvej og er et meget konkret eksempel på, hvordan man kan se og anvende sprog som en ressource.

En af forudsætningerne for, at flersprogede elever kan få adgang til at udnytte deres sproglige repertoire i forbindelse med deres faglige læring, er, at lærerne planlægger en undervisning, hvor der er tydelige rammer for, hvad der skal gøres, og viser eleverne hvordan, samtidig med at skolens praksis signalerer, at det rent faktisk er en god idé at arbejde på og med flere sprog. På den måde viser lærerne, at elevernes modersmål og andre sprog har en legitim berettigelse i skolens opgave med at understøtte alle elevers læring. Lærerne får således mulighed for at sammentænke deres anerkendende tilgang til de flersprogede elever med en undervisningspraksis, der tager konkret udgangspunkt i grundvilkåret for de flersprogede elevers møde med skolen: At de er børn med minoritetsbaggrund, hvilket betyder, at de skal lære skolens fag på et sprog, som de er i færd med at tilegne sig, men også at de møder op med et varieret sprogligt repertoire.